

Glücklich, Julius

O soudu mezním

In: Glücklich, Julius. *Nová redakce zemského zřízení království českého z posledních let před českým povstáním*. Brno: Filosofická fakulta s podporou Ministerstva školství a národní osvěty, 1936, pp. 360-367

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/126580>

Access Date: 02. 03. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

O soudu mezním.

O XLVII. [A i B novg.]

Jak by se všickni tří stavové při mezech, hranicích, soudech a rozepřech mezních řídití a spravovati měli, to již v obzvláštní knize^a od Jakuba Menšíka, z Menštejna na Mokropsech, tehdáž místosudího království českého, sepsáno a od J.^b Mti. král. skrze jisté privilegium jest potvrzeno, kteréž i ve dsky zemské vešlo, a týž majestát na zámek Karlštejn mezi jiné listy a majestáty k schování dán jest; pročež již jmenovaná knížka za právo a pravidlo při mezech, hranicích a rozepřech mezních všem třem stavům království českého jest a býti má¹.

^a knižce A.

^b sepsáno, J. B; sepsáno a od J. A.

¹ Viz o tom H. Jireček, *Spisy právnícké o právu českém v XVI^m století str. 148 a násl. (privilegium ono otiskáno str. 151—152) a Sněmy české X, str. 187 (sněm r. 1601), též str. 44, 57—58 (sněm r. 1600). Srov. též H. Jireček, Právníký život v Čechách a na Moravě str. 384—385.*

O partytách^a a sedlání^a.

P I.

Co^a se sedlání dotýče, jakož lidé mnozí puojčovali jsou peněz s přílišným a nekřesťanským obtížením, úroky lichevné sobě nad obyčej dotahující a vymyšlenými zpuosoby nad obyčejné úroky lidi obtěžující, koně, šuby a jiné pocty od nich berouce i také zlaté a jiné mince sobě při puojkách vajše nežli platí nadsazující, což všecko jest proti Pánu Bohu a spravedlnosti i proti právům všem tohoto království^b: protož se taková věc ihned po dnešní den zapovídá, aby toho nyní i v časích budoucích nebyvalo a žádný aby se toho nedopouštěl. Než kdo by komu peněz jakých puojčil, buď na list hlavní neb na zápis dskami, aby ze sta kop grošuv českých žádný více nebral nežli šest kop grošuv českých a z tisíce kop grošuv českých šedesáte kop grošuv českých. A tak podlé velikosti a malosti summy každý se zachovati má a bude povinen tak, jakž o tom šířeji na sněmu obecním, kterýž držán byl na hradě pražském léta tisícého pětistého čtyřicátého pátého v pondělí po

Nanebevzetí Panny Marie, zapsáno a zavříno jest¹, a více nežádny úrokuov nežádnyh z půjčených sum bráti nemá, než jakž vaje dotčeno jest, od žádného.

Pakli by kdo více mimo takové úroky^c napřed dotčené, sněmem obecním vyměřené, cožkoli jiného pod jakýmžkoli vymyšleným způsobem a obyčejem nebo přikrytím zjevně nebo tajně bral, to vše má za sedláni držáno a jmíno býti. A na kohož by to uznáno a uvedeno bylo, takový každý člověk, kdož by se toho dopustil, ten má ode všech jmín a držán býti jako jiný psanec a zločinec a že nemá žádného práva požívati v úřadech a v svědomí přijat býti a dobří lidé nemají s ním obcovati^β. A těch peněz, tak neřádně půjčených, má jeden díl na krále J. Mt., druhý díl na zemi a třetí díl na toho, kdož by o takové nepořádné puojče oznámil, připadnouti.

^a *Ř rukou a po straně*: O partytách. Sněm 1610 folio 59. Pokuta na partytu a jak se o ni pořádem práva hleděti má. Sněm 1610 folio 62. *Viz dále.*

^b *Ř rukou a po straně*: Právo městské G 20.

^c *Ř rukou a po straně*: Právo městské O 7, též 9.

¹ 17./8. — *viz Sněmy české I, str. 634.*

^a *V. Budovcem po straně v B: 45.*

^β *V. Budovec k slovům těmto v B posnamenává*: To jest sněmem ještě zvejšeno tak, aby králi hrdlo i statek propadl, jakž na pr[áva] ved[ení] dokáz[no] a někderejm jinejm ukázáno a smlouvami zdviže[no]. *Míni se artykul sněmu r. 1575, drž. a zavř. po sv. Matouši evangelistu (27./9.)* O partytách. *Viz Sněmy české IV, str. 288—290.*

P I. [A i B nový.]

I. Co za partytu držáno býti má.

P ř e d n ě: Kdo by komu připověděl jistou summu peněz na hotově půjčiti a dostanouc od něho pojištění buď listem hlavním, právem listu hlavního, zápisem desk zemských nebo registry nejvyššího purkrabství pražského, potom jemu té summy na penězích hotových půjčiti nechtěl, nežli místo hotových peněz svršky, nábytky a jinými jakýmikoli věcmi dlužníka svého odbyl.

Druhé: Tež také kdo^a by zakázice se někomu jistou summu peněz půjčiti a na touž^b půjčku díl^c jemu odveda pojištění na všecku summu dostal a potom ostatní díl též summy jemu hned pódle jistého mezi nimi zůstání ten den, když pojištění přijme, neodvedl.

Sněm
léta 1610.

Třetí: Kdož by prodadouce^d komu jaké svršky, totiž obilí, koně, dobytky^e, vína, ryby, omastky, dříví, šatstvo nové i staré, klénoty, zboží kupecká a jiné krámské věci, zbroje, rystuňky, ručnice, meče, sedla, peří, karty, zrcadla a jiné rozličné marné^f věci, k tomu peníze hotové jemu půjčil^e aneb stříbra neb jakékoli věci přirazil a z toho hned, jako by všeckno^h na hotových penězích půjčil, ourok sobě položil a jeho užil, a to buď pospolu neb rozdílnými jistotami neb zápisy sobě pojistiti dal.

Čtvrté: Kdyby kdo komu list na dluh buď hlavní neb právem listu hlavního, tolikéž zápis deskami, registry onřaduⁱ nejvyššího purkrabství pražského nebo jakéžkoli pojištění dluhu, postoupení^j práva s dobrou volí nebo jinak prodajem, nebo jiným způsobem postoupil a odvedl a na ten list nebo zápis že by nic anebo také zouplna, jakž pojištění svědčí, půjčeno nebylo a postupující že by o tom věděl a přece přesto téhož dluhu nepůjčeného postupoval nebo sám z něho upomínal.

Páté: Jestliže by kdo na kom jaké jistoty, dobré vůle, listy věřící, kvitanci, reversy, nebo^k pečeti vylučil připovědouc je zase tomu navrátiti, nebo summu peněz nebo zboží, za kteréž by to pojištění vzešlo, odvesti a navrátiti; však dostanouc peněz hotových jinak půjčiti nechtěl, leč by také při tom od něho buď stříbra, obilí, omastky, koně, ovce a všelijaké hospodářské věci v hotových penězích přijal, to jemu mnohem dráže, než by za to stály, nadsadil, za čež by sotva třetí díl peněz ztrženo bylo; tolikéž kdož by komu takových věcí ani peněz, ani toho všeho zouplna všecky nebo na díle neodvozoval, ani týchž jistot nenavrátil, než jich užiti žádal.

Šesté: Kdož by komu stříbra neb obilí, koně a jiné svršky pod fortelem v dosti drahné^l summě prodal a potom od něho samého skrze druhé neb^m třetí ruce pod jakýmkoliž zámyslem, jako by to někdo jiný k ruce jeho činil, též věci na díle nebo všeckyⁿ v menší summě, než-li jest, ji^o prodal, ujal a koupil, nicméně kdož by komu přísudku a jistot nejistých na osoby ty, kteréž by ten čas, když by se to postoupení stalo, neměly čím zaplatiti a pro dluhy své v zatčení zůstávaly, v hotových penězích postupoval a sobě zase jako by hotových peněz půjčil, pojišťovati dal a ten jistec nemohl k té záplatě přijíti, jemu téhož dluhu zase postoupiti chtěl^p, a ten věřitel toho k sobě zase přijíti^p nechtěl, nežli svého

pojištění zouplna užiti žádal, to vše za nepořádnou půjčku jmíno a držáno býti má¹.

a kdož *A* a sněm 1610.

b tůž *A* a sněm 1610.

c díl též summy *A* a sněm 1610.

d prodadouc *A* a sněm 1610.

e koně, dobytky *A* a sněm 1610; kromě dobytku *B*.

f marné a zbytečné sněm 1610.

g připůjčil *A* a sněm 1610.

h jako by všecko *A* a sněm 1610; *B* nemá všecko.

i registry ouřadu *A* a sněm 1610; *B* nemá ouřadu.

j postoupení *A* a sněm 1610; *B* postoupením.

k anebo *A* a sněm 1610.

l drahé sněm 1610.

m nebo *A* a sněm 1610.

n též věci na díle nebo všecky sněm 1610; *B* též věci nebo na díle všecky.

o nemá *A*.

P-P chtěl... přijíti nemá *B*; má *A* a sněm 1610.

¹ Celé převzato z art. sněmu 1610 O partytách. Viz tištěné art. sněmu 1610, str. LX—LXII.

² Viz dále u P II pozn. 1.

II. [*A* i *B* nový.]

Jaká jest pokuta na partytu a jak se o ni pořádem práva hleděti má¹.

Kdož² by koli z mužského neb ženského pohlaví takové partyty podlé svrchu psaných artykulův kteréhokoli z nich* proti kterékoli osobě ze všech tří stavův se dopustil, ten každý aby tu summu a k tomu všecken statek svůj a jmění movité i nemovité, kterékoli a na čemkoli má, propadl a ztratil. Kteréhožto statku jeden díl *J. Mti.* králi českému^b, druhý díl k zemi a třetí tomu, kdož by partytu pronesl a o ní oznámil (jakož každý, byť se pak osoby jeho v té půjčce nedotýkalo, z té partyty ke dni outernímu do soudu zemského obsálati moci bude), aby náležel, dán a obrácen byl. A ten, komuž by tak nepořádně půjčeno bylo, nebude povinen toho dluhu platiti a takového každého, kdož by jej v tu nepořádnou^c půjčku uvedl, před soud zemský většii obsálati^d. A jestliže by takové půjčky mezi stranami kdo byl jednatelem, prostředníkem a jakým-

koli ředitelem a potom by od strany k svědomí potřebován byl, ten každý nezastírajíc se ničímž tím, že by mu věc svěřena byla, takové svědomí o tom, jakž jemu v pravdě co povědomo jest, když by k tomu pořádem práva připraven byl, aby vydati byl povinen.

Jestliže by pak žádný toho, kdož by takovou nepořádnou půjčku a handl učinil, z toho viniti nechtěl, tehdy prokurátor J. Mti. král. o z povinnosti ouřadu svého, jakž by se čeho toho na kohožkoli uptal, má a povinen bude takového každého před soudem zemským z toho viniti, a nejvyšší páni ouředníci a soudcové zemští takovou při ven z pořádku vyniti a o to mezi stranami při budoucím soudu zemském potom nejprv příštím, vyslyšíc tu při (v kteréžť obeslaný žádnými příčinami k zdvižení se brániti, těch užiti a toho jemu dopuštěno býti nemá) konečně vejpověd učiniti mají. Nicméně také kdož by učiníc takovou neřádnou půjčku, jistotu na ní buď listem hlavním neb dskami a tolikéž zápisem, registry nejvyššího purkrabství pražského i jakkoli jinak učiněnou, jinému odevzдал a ten podlé ní, nevěda nic o takové neřádné půjčce, napomínal, že o ten nepořádek ne k němu, ale k tomu, kdo jest se té nepořádné půjčky dopustil, vedlé nahoře psaného vyměření hledino býti má.

Nicméně co se stavu třetího městského dotýče, o nichž tolikéž v témž sněmu³ jistý artykul dostaven jest, ti tolikéž v též pokutě ztracení a propadení té summy a všeho statku svého zůstávati a z též partyty na svém právě tím vším způsobem, v sněmě léta 1608⁴ doloženém⁵, vinění býti mají. Ten pak, kdož by tu půjčku činil, tak nepořádně se dlužil a k sobě tu půjčku přijímal, aby na Černé věži rok seděl a zůstával, jako by zatčen byl. Ten pak, kdož by jednatelem, prostředníkem a jakýmkoli ředitelem té nespravedlivé půjčky byl a takové nespravedlivé půjčce napomáhal, aby tolikéž statek a jmění své všecko, cožkoli má, propadl, a neměl-li by žádného statku neb jakéhožkoli jmění, aneb maje, že by na mále jeho bylo, tehdy aby rok v Daliborce, ženské pak pohlaví v obzvláštním vězení zemském při ouřadu nejvyššího purkrabství pražského, které by od soudu zemského vyměřeno a ukázáno bylo, držán byl. Pakli by žid jednatelem a prostředníkem té půjčky byl, ten aby hrdlo i statek svůj a jmění všecko svrchu psaným způsobem ztratil. A kdož by pak koho z partyty vinil a toho na něj neprovedl, ten každý aby tomu škody všecky, proto vzaté, nahraditi byl povinen

a k tomu Černou věží na hradě pražském neodcházejí odtad, rok celý aby vězením trestán byl kromě J. Mti. král.^b prokurátora, kterýž se v též pokutě nepojímá.

Však toto svolení na propadení statků, pro partyty učiněné, není a nemá býti v ničemž na nejmenší újmu, škodu a protržení toho majestátu, kterýž od J. Mti. král.ⁱ stavům na osvobození ode všech pokut na ztracení statků, v zřízení zemském obsažených, se vztahujících, vydán jest; též ani na protržení toho sněmovního snešení léta^j 1608 učiněného, s tímto při tom doložením: Co se prodávání jedni druhým všelijakých hospodářských věcí na ouvěrek, postupování jedněch druhým, to při dobré a svobodné vůli jednoho každého zůstává a to se za pořádnou půjčku počítati nemá⁵.

^a kteréhokoliv z nich od zavření tohoto sněmu již více *sněm 1610*.

^b J. Mti. čís. jakožto králi českému *sněm 1610*.

^c neřádnou *sněm 1610*.

^d obezalati *sněm 1610*.

^e čís. *sněm 1610*.

^f v kteréž *A*: *sněm 1610 nemá v*.

^g tím vším způsobem, jakž to v témž sněmu často psaném léta 1608 doloženo jest *sněm 1610*.

^h čís. *sněm 1610*.

ⁱ čís. *sněm 1610*.

^j pominulého léta *sněm 1610*.

¹ Celé až do konce přešato z art. sněmu 1610 „O partytách“, str. LXII až LXV jako pokračování textu, otiskněného v P I, při čemž v našem textu vynechána věta: Kdež aby již jednou dokonale tomu zlému předsevzetí a lidí jedněch druhých o statky připravování v cestu vkročeno bylo, na tom jest se J. Mti. čís. s stavy tohoto království snesti a zavřiti rátil.

² Celá tato část je jen v *A*, v *B* list, na němž byla napsána, se ztratila. Viz předešlou pozn. 1.

³ Týká se sněmu 1575 drž. a zavř. v ouvěry po sv. Matouši evang. Páně (27./9.), viz Sněmy české IV, str. 290 v čl. O partytách. In margine deskového zápisu připsáno: 17 — Též do zřízení zemského.

⁴ Viz zde dále pozn. 2 u Dobrého zdání o partytách.

⁵ Celé přešato až do konce z art. sněmu 1610 O partytách jako pokračování textu předešlého.

Dobré zdání o sedlání¹.

Tu se také vidí, peněvadž tento artykul k tomu o partytách připojen býti má, aby se při budoucím sněmu o to jednalo a to se stalo,

aby sedláni rovnou pokutu, jakž nahoře o partytách dotčeno, vyměněnou mělo z příčiny té, že mnozí dopustí se partyty, řekl by, že jest to sedláni; to pak sedláni nemá těžké pokuty, než toliko ztracení té summy, o niž činiti jest, ješto sedláni mnohdykrátě jest větší než partyta. A tak by se tuto folk sedláni pustil, a mnozí by příčinu sobě danou měli, takových podvodův skrze sedláni málo sobě vážiti.

Dobré zdání o partytách.

Vidí se, aby buohdá při budoucím sněmu generálním o to se jednalo, aby pro partytu pokuta šla hrdla ztracení a ne poctivosti a statku, tak aby děti toho, kdož by se jí dopustil, nevinně netrpěli a tomu majestátu, kdež J. Mt. král. ode všech pokut, statku se dotýkajících, upustiti ráčil, k újmě a protržení nebylo².

1 Obojí dobré zdání, toto i následující jest v A napsáno na vevázaném prázdňém listě mezi P II a P III tisku 1564 (f. CXC a CXCI); v B byl též takový list, na němž byl tento příspěk, dále tam bylo vepsáno nové P II a P III až k slovům svědku vypraviti.

2 Viz zde A XVI pozn. ^a. Na generálním sněmu 1615 neustanoveno nic o partytách ani o sedláni. Na sněmu 1608 si stavové vymohli: Kdež jsou také na J. Mt. císař. stavové poníženu svou žádost vznesli s strany pokut ztracení cti, hrdla a statku osob těch, kteří by se partyt dopustili, aby J. Mt. císař. ode takové těžké pokuty ztracení cti a hrdla milostivě upustiti ráčil; toliko ten, kdo by se partyty dopustil, aby povinen byl tu summu jednonásobně a výše, nejináč než jako by pro ní zatčen byl, ve dvou nedělich pořád zběhlých složití aneb na Černou věž k dostičinění tomuto se postaviti, kteréžto summy děl první J. Mti. císař., druhý k zemi a třetí tomu, kdož by to oznámil, obrácen aby byl: J. Mt. císař. na takovou poníženu žádost stavů pro partyty, kdo by se toho dopustil, od tak těžké pokuty ztracení cti, hrdla a statku (ačkoli jest ten artykul sám v sobě veliký a předešle nikdy J. Mti., aby od toho artykule upuštěno býti mohlo, jednomyslně J. Mti. ode všech tří stavův razeno nebylo), však aby vždy stavové sobě všelijakou milostivou dobrotivost a náklonnost J. Mti. císař. opravdově poznávati mohli, ráčí upouštěti, v tom artykuli s stavy se snášeti a k tomu povolovati; však jestli by kdo koho z partyt, jichž by se předešle a tak do zavření sněmu tohoto dopustil, viniti chtěl aneb chtěli, tehdy aby to nejdélejši ode dne zavření sněmu tohoto ve čtvrtiletě pořád zběhlém před sebe vzíti a tak pořád práva k tomu anebo k těm zachovati povinen byl. Pakli by kdo toho v tom čase neučinil, tehdy dálejši o to podlé pokut sněmem léta 1575 nařízených žádným vymyšleným způsobem viniti moci nebude a nemá. Viz tištěné artykule tohoto sněmu, str. XXVI—XXVII. Ale na sněmu 1610 vrátili se stavové k přísnějším ustanovením sněmu 1575. Úvodní odstavec sněmu 1610 zní: Jakož jest předešlým sněmem léta 1608 v pondělí po neděli Exaudi J. Mt. císař. od² té pokuty ztracení cti, hrdla a statkův osob těch, kteříž by se partyty dopustili, kteréž sněmem obecním léta 1575 v outerý po sv. Matouši, evangelistu

Páně, vyměřena byla, milostivě upustiti a na tom se a stavy sněsti ráčil, aby ten, kdož by se partyty dopustil, povinen byl tu summu a ještě jednou tolik a nad to výše propadnouti, ne jináč než jako by pro ni zatčen byl, ve dvou nedělich, pořád zběhlých, ji složiti a dáti byl povinen, jakž artykul plnějš svědčí: I poněvadž se tomu porozumělo, že se takových nespravedlivých a nerádných půjček neumenšuje, ale dvěře jim odvírají, a všickni tři stavové tohoto království takových artykulův, aby o nich dokonalou vědomost mŕti mohli, za vysvětlení žádali, protož jest se J. Mt. čís. s stavy tohoto království o tyto níže psané artykule, aby tolik ty za partytu jmíni a držáni byli, sněsti ráčil... *jenš by přišel před slova: Předně v I. Co za partytu držáno býti má. Viz tišt. art. sněmu 1610 str. LIX—LX.*

P II.

Na sněmu obecním, kterýž držán byl na hradě pražským léta Páně MDXLIII^o v pondělí před svatým Filipem a Jakubem, jest zřízeno¹: „Což se starých dluhuov buď dskami neb na listech a jakžkoli jináč zapsaných dotýče, ti a takoví dluzi i s těmi úroky, jakž puojčeny jsou a jakž zápisové neb listové svědčí, zaplacený býti mají a to dotud a tak dlouho, dokudž by se ti dluhové podlé jistot i s úroky staří a předešlí nezaplatili.

Pakli by se kdo při nových puojčkách jináče zachoval a chtěl při úrocích aneb jináče sobě co nalepšiti pod jakýmžkoli zpuosobem, ten každý buď v té pokutě, jakž vajs o sedláni vyměřeno jest. Než obnovoval-li by kdokoli jaké listy neb zápisy s úroky na předešlé první puojčky, ten a ti to (na takové prvé puojčené summy) učiniti moci budou. Však každý ten jistec, kterýž tak starý list v nový obnoví, má věřiteli list příznavací dáti pod pečetí svou a jiných pečetmi dvou nebo tří na svědomí. Pakli by své pečetí neměl, tehdy bude moci jiného na místě jeho, aby zaň pečet přiložil, připrositi“.

¹ 30./4. — *Viz Sněmy české I, str. 505—506.*

O svědomí dávaní a o svědcích^a.

P III^a.

Žádný ústního svědomí bez přísahy dávatí nemá, též na list ani na ceduli před soudem zemským, v které by se při cti, hrdla a gruntuov dotýkalo; než učině přísahu, má písař jeho svědomí